

Б.Б. Щавурський

С В І Т О В А Л І Т Е Р А Т У Р А

6 клас

посібник-хрестоматія
для загальноосвітніх
навчальних закладів

Тернопіль
Навчальна книга – Богдан
2014

УДК 78 (075.2)

ББК 85.31я72

Щ 13

Рецензенти:

Лановик З. Б. — доктор філологічних наук, професор
Ярець Л. В. — вчитель вищої категорії, вчитель-методист

Художнє оформлення *Андрія Антоніва*

Умовні позначення:

Засвоюємо прочитане

Підсумовуємо вивчене

Міркуємо над прочитаним

Твій літературознавчий
словник

Працюємо творчо

Твоя мала енциклопедія

Щавурський Б.Б.

Щ 13

Світова література : посібник-хрестоматія для 6 кл. загально-освіт. навч. закл. / Б.Б. Щавурський. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2014. — 432 с.

ISBN 978-966-10-1335-2

Посібник-хрестоматію укладено відповідно до чинної програми зі світової літератури Міністерства освіти і науки України.

У книзі подано кращі україномовні переклади всіх запропонованих Програмою творів зарубіжних авторів, основні відомості про їхній життєвий і творчий шлях, а також необхідні відомості з теорії літератури та виразного читання.

Кращому осмисленню учнями прочитаних творів сприятиме система різнорівневих завдань та запитань, багатий ілюстративний матеріал.

Для учнів 6-их класів та вчителів світової літератури.

УДК 78 (075.2)

ББК 85.31я72

Охороняється законом про авторське право.

Жодна частина цього видання не може бути відтворена в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.

Бемын

Світова історія! Історія людини і людства! Все-таки, напевно, найяскравіше вона відображена в літературі, в художніх образах. Люди, які створили їх, давно вже канули у вічність, здається, зникло все, пов'язане з ними, — окрім сонця, неба, землі. Але, придивившись пильніше, ми виявляємо, що щось іще живе з нами і всередині нас. Можливо, це — література. Її будівельний матеріал — слово.

Література — країна живих картин і почуттів. Вона переносить нас у найдавніші часи і найвіддаленіші землі. По суті, за допомогою літератури ми спілкуємося зі всіма поколіннями, що жили до нас. Історія літератури перетворюється немовби у величезну панораму життя людства. Історик розповість нам, як жили люди, а письменник покаже нам їхнє життя, причому не лише громадську, а й інтимну, глибоко внутрішню грань і, користуючись художніми засобами, змусть нас його пережити, відчутти ще раз, перестраждати.

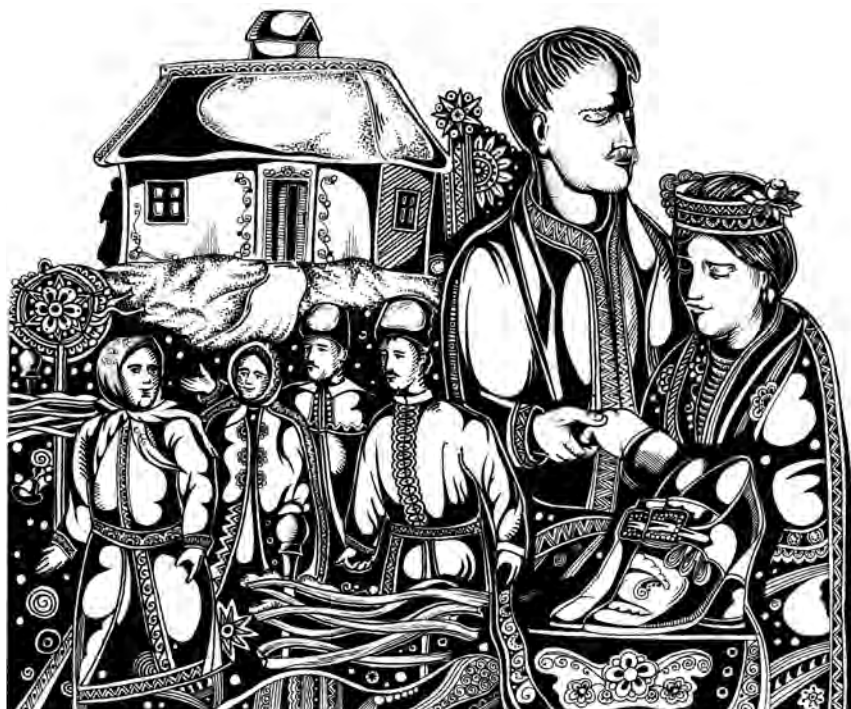
Геніальний німецький поет-мислитель Гете називав літературу виразницею «невимовного». Це звучить дивно, особливо з уст поета, який умів знайти для «відтворення» своїх думок і почуттів найвиразніші слова. Але Гете мав на увазі особливу властивість літератури — виражати те, що просторічним словом чи науковим терміном передати неможливо. Для цього потрібні особливі слова, особливі мовні засоби — епітети, метафори, порівняння. Іноді це ті ж самі слова, що й у науковому тексті, але з емоційним забарвленням, слова, що приховують у собі почуття. Таємницю цих магічних властивостей знають лише письменники. Жартівники кажуть, що художник — це людина, котра бере потрібну фарбу і кладе на потрібне місце. Цілком правильне пояснення. Але як знайти цю потрібну фарбу і її місце на полотні?

У давньогрецькій мові було таке слово «айстетікос». Українською мовою воно означає «те, що сприймається почуттями». А розум? Хіба можна протиставляти мислення та емоції, хіба вони не спільники? Мислення та емоції, звичайно, нероздільні, але вони не тотожні, у них різна природа. Наука поки що про це може сказати дуже мало, тому скористаймося образною мовою: шлях до прекрасного лежить через мову.

Художня література — це країна, де панують закони краси. Що це за закони? Їхню силу ми відчуваємо на собі. Вони невидимі, їх не можна побачити, до них не можна доторкнутися, але вони панують над нами. Те ж саме стосується й інших, не менш важливих у людському поступі видів мистецтва — живопису, музики, скульптури. У чому ж криється їхня своєрідність? Живопис відображає життя у графіці і кольорі, даючи можливість бачити світ у миті. Такий застиглий світ постає перед нашим зором, коли ми споглядаємо той чи інший витвір скульптора. Натомість музика відкриває перед нами — у мелодії, гармонії і ритмах музичних звуків — світ мінливих настроїв і почуттів. Література ж відтворює у нашій свідомості зримі, відчутні й інтелектуальні образи з допомогою слова. При цьому вона охоплює у часі не лише світ душі, а й простір і явища дійсності загалом. Проте стверджувати про вищість одного виду мистецтва

Книги, музика і час. Дж. Велхадзе

«Ні! ні, мені не треба черевиків!» говорила вона, махаючи руками й не зводячи з нього очей: «я й без черевиків...» далі вона не договорила й зашарілась.

Коваль підійшов ближче, взяв її за руку; красуня й очі опустила. Ще ніколи не була вона така дивовижно гарна. Захоплений коваль тихо поцілував її, обличчя її ще більше зашарілось, і вона стала ще краща.

Проїздив через Диканьку блаженної пам'яті архієрей, хвалив місце, де стоїть село, та, ідучи вулицею, спинився перед новою хатою. «А чия це така розмальована хата?» спитав преосвященний у вродливої молодиці з немовлятком на руках, що стояла коло дверей. «Ковалю Вакули!» сказала йому, кланяючись, Оксана, бо це саме була вона. «Славно! славно робота!» сказав преосвященний, розглядаючи двері та вікна. А вікна всі були обведені кругом червоною фарбою; а на дверях всюди були козаки на конях з люльками в зубах. Та ще більше похвалив преосвященний Вакулу, коли дізнався, що він додержав церковного покаяння і пофарбував задарма увесь лівий крилас зеленою фарбою з червоними квітками. Це, проте, ще не все; на

стіні збоку, як увійдеш у церкву, намалював Вакула чорта в пеклі, такого гидкого, що всі плювали, коли проходили повз нього, а молодиці, як тільки розплакувалось у них на руках дитя, підносили його до картини й говорили: «он бач, яка така намальована!» і дитя, стримуючи слізюньки, скося поглядало на картину й тулилося до лона своєї матері.

Переклав із російської Антон Хуторян

Засвоюємо прочитане

1. Про що йдеться на початку повісті? В яку таємничу атмосферу занурює нас письменник?
2. Хто і чому порушує красу передріздвяної ночі? Які фантастичні події відбуваються цієї ночі?
3. Кого можна назвати головними героями повісті? Які вони? Знайди у тексті описи рис характерів героїв.
4. У чому полягає комізм ситуації, в яку потрапляють гості Солохи?
5. Розкажи про «взаємини» чорта і коваля Вакули. Чому Вакула виявився сильнішим від нечистої сили?

Міркуємо над прочитаним

1. Оповідь у «Ночі перед Різдвом» ведеться від імені Рудого Панька. Хто такий Рудий Панько і для чого він потрібний авторові?
2. Які традиції та звичаї описує Гоголь у своїй повісті? Порівняй фантастику у цьому творі із фантастикою у відомих тобі казках. У чому, на твою думку, їхня відмінність?
3. Назви фантастичних героїв, що діють у повісті, й охарактеризуй кожного із них. Якими ці герої змальовані у народних повір'ях?
4. Як Оксана і Вакула ставляться одне до одного?
5. Яким змальований коваль Вакула? В яких епізодах його характер розкривається найяскравіше?
6. Які риси вдачі Оксани проявляються у таких епізодах: «Оксана перед дзеркалом», «Розмова з ковалем», «Прихід подружок».
7. Прослідкуй за текстом, які вчинки Оксани та Вакули відповідають християнським заповідям, а які суперечать їм.
8. Якою змальована у повісті Солоха? Які її вчинки викликають у тебе неприйняття?
9. Чи викликає у повісті відчуття страху чорт? Вмотивуй свою думку.
10. Як автор ставиться до кожного зі своїх героїв?

Я вже давно живу в Країні Далекій. Я рідко згадую той час, коли мешкав на Упландській вулиці. Тільки інколи згадую Бенка, бо він дуже схожий на Юм-Юма.

Сподіваюся, що Бенко не дуже тужить за мною. Бо ніхто краще за мене не знає, як важко людині, коли вона тужить за кимось. Але ж у Бенка принаймні є тато й мама, і він напевне знайшов собі нового найкращого друга.

Часом я згадую тітку Едлю та дядька Сікстена і більше не гніваюся на них. Мені тільки цікаво, що вони казали, коли я зник. Чи вони помітили, що мене немає? Їм було байдужісінько до мене, може, вони взагалі не завважили, що я зник. Тітка Едля, може, думає, що варто їй тільки піти в парк Тегнера й пошукати, і вона знайде мене десь на лавці. Може, вона думає, що я сиджу на лавці під ліхтарем, їм яблуко і граюся порожньою пляшкою з-під пива абощо. Може, вона думає, що я сиджу там і дивлюся на будинки, де світяться вікна й де діти зі своїми батьками сідають вечеряти. Може, вона думає так і лютує, що я й досі не повернувся додому з сухариками.

Але тітка Едля помиляється. О, як вона помиляється! На лавці в парку Тегнера немає ніякого Буссе. Він подався в Країну Далеку. Він живе в Країні Далекій, де дзвенять срібні тополі, де вночі пастухи розпалюють вогнища, щоб світили їм і гріли їх, де є хліб, що втишує голод, і де в нього є тато-король, якого він дуже любить і який дуже любить його.

Ось де тепер Бу Вільгельм Ульсон. Він живе в Країні Далекій, і йому там добре, дуже добре у свого тата-короля.

Переклала з норвезької Ольга Сенюк

Засвоюємо прочитане

1. Як після поєдинку Міо розпорядився мечем? Чому він так вчинив?
2. Що відбувалося зранку після загибелі Като?
3. Чому й тепер, коли всі викрадені діти повернулися додому, у саду співав сумну пісню Жалібник?

Міркуємо над прочитаним

1. Чим різниться герой повісті — Міо — від героїв народних казок?
2. Що тобі відомо про Міо? Ким він насправді є — принцом чи звичайним хлопчиком-сиротою?

3. Які риси вдачі притаманні Міо і якими особливими здібностями він наділений?
4. Хто із героїв твору А. Ліндгрєн викликає у тебе симпатію, а хто — ні? Умотивуй свій вибір.
5. Як ти розумієш речення: «Може, найдужче ненавидів лицаря Като сам лицар Като»?
6. Яким тобі хочеться бачити майбутнє Міо?
7. Знайди у творі описи природи і спробуй з'ясувати, яку роль вона відіграє?

Працюємо творчо

1. Зроби усний малюнок трояндового садка у Країні Далекій.
2. Напиши рекламу на повість-казку А. Ліндгрєн «Міо, мій Міо». Яким буде рекламний текст? Яка ідея реклами? Що буде рекламуватися: тема, ідея, зміст, герої, автор?

Запитання і завдання наприкінці навчального року

1. Не розгортаючи посібника, скажи, з якими письменниками ти ознайомився в цьому навчальному році?
2. Загальновідомо, що книги є добрими друзями людини, з якими завжди хочеться зустрітися знову. Які твори з прочитаних у цьому році ти б знову перечитав? Чому?
3. Вкажи, до якої тематичної групи належать подані міфи: а) Міф про Прометея; б) Дедал та Ікар; в) індійський міф «Творення»; г) Ра та Апоп.
4. Із творчістю яких байкарів ти ознайомився? Хто із українських байкарів продовжив їхні традиції?
5. Впізнай літературного героя за описом:
 - а) «Твердий і гострий, як кремінь, з якого ще жодна криця ні разу не викресала щедротного полум'я; зачасний і затаєний, самодостатній та усамітнений, мов молюск. Холод, мерзенний мороз, що аж тріщав у ньому, геть заморозив його старечі риси, витончив його гострого носа, поморщив, поорав йому щоки, затужавив йому ходу, зробив йому очі червоними, а тонкі губи — синіми, промовляючи з його нутра так-то вже пронизливо та пронозисто його рипучим голосом. Морозяний іній обсів йому голову, брови, підборіддя, гей би скручене з дроту»;
 - б) «...білявий чуб, блакитні очі, а того вечора на ньому були короткі брунатні штани, сіра вовняна сорочка і червона шапочка»;
 - в) «...мав років десь із сорок. Це був чорнявий, сухорлявий, моторний, середній на зріст і, певно, дужий чоловік. Чи мав він якусь освіту? Мабуть, так, це видно було з зауважень, які часом прохоплювались у нього. Він ніколи не говорив ні про своє минуле, ані про свою родину. Звідки він прибув, де жив доти, чим займався — ніхто не знав»;
 - г) «...був середній на зріст, міцно збудований, чорнявий, із синіми рішучими очима. Робота моряка підготувала його до життєвої боротьби. Його розумне обличчя дихало енергією. Це було обличчя не тільки хороброї, а й завзятої людини.
У п'ятнадцять років хлопець уже міг приймати рішення і доводити до кінця свої задуми. Його вигляд, жвавий і серйозний водночас, привертав до себе увагу»;
 - г) «Яка тут краса в цьому кирпатенькому носі? і в щоках? і в губах? ніби гарні мої чорні коси? Ух! їх можна злякатися увечері: вони, як довгі гадюки, переплелись та обвились круг моєї голови. Я бачу тепер, що я зовсім не гарна!»;
 - д) «То була чи не найчорніша дитина чорної раси, її оченята, круглі та блискучі, мов скляні намистини, неспокійно бігали, з цікавістю озираючи все довкола. Зачудована небаченими дивами у вітальні свого нового господаря, вона

трохи розтулила рот, відкривши рівний ряд сліпучо-білих зубів, її кучеряве волосся було заплетене в тоненькі дрібушки, що безладно стирчали на всі боки. На обличчі її дивно поєдналися злоба й хитрість, ледь приховані, мов вуалем, виразом сумовитої та врочистої поважності».

6. Які поетичні твори, вивчені у 6 класі, тобі найбільше припали до душі?
7. У яких фантастичних творах письменники зображують майбутнє?
8. Назви художні твори, в яких «живуть» подані герої: Геракл, Тэфнут, Дік Сенд, Вакула, Негору, Оксана, Джордж Гарріс, дядько Том, Юм-Юм, Гайявата, хлопчик Том, Лерой Кліві, Очумєлов, Боб Годуй, Біл, Лис.
9. Дай визначення таких літературознавчих термінів: художній образ, міф, байка, езопова мова, композиція, гумор, іронія, художня деталь, підтекст, притча, хайку, поема, конфлікт.

ЗМІСТ

ВСТУП

Література як вид мистецтва 4

МІФИ НАРОДІВ СВІТУ

Поняття про міф 10

Грецькі міфи 14

 Міф про Прометея 14

 Міфи про Геракла 24

 Дедал та Ікар 30

Індійські міфи 36

 Творення 36

 Про створення ночі 37

 Про потоп 38

Єгипетські міфи 39

 Ра та Апоп 39

 Міф про те, як Тефнут покинула Єгипет 41

МУДРІСТЬ БАЙКИ

Про байку 46

ЕЗÓП 48

 Лисиця і виноград 49

 Вовк і Ягня 49

 Крук і Лисиця 50

 Мурашки й Цикада 51

Ів́ан КРИЛÓВ 52

 Квартет 53

 Вовк і Ягня 55

ПРИГОДИ І ФАНТАСТИКА

Жуль ВЕРН 58

 П'ятнадцятирічний капітан 60

Про роман 105

Пригодницький роман 107

	
Чарлз ДІККЕНС	108
Різдвяна пісня у прозі	109
Микóла ГÓГОЛЬ	169
Ніч перед Різдвом	171
<i>Про повість</i>	210
ЛЮДСЬКІ СТОСУНКИ	
Антóн ЧÉХОВ	214
Хамелеон	215
Товстий і тонкий	218
<i>Про оповідання</i>	221
<i>Про художню деталь і підтекст</i>	222
ДЖЕК ЛÓНДОН	224
Жага до життя	225
Гáррієт БІЧЕР-СТÓУ	237
Хатина дядька Тома	238
Антуáн де СЕНТ-ЕКЗЮПЕРІ	310
Маленький принц	312
ПОЕТИЧНЕ БАЧЕННЯ СВІТУ	
Мацуó БАСЬÓ	346
Хайку	347
<i>Про хайку</i>	350
Рóберт БЕРНС	351
Моє серце в верховині	352
Гéнрі Вóдсворт ЛОНГФÉЛЛО	354
Люлька згоди	355
Джáнні РОДА́РІ	361
Листівки з видами міст	362
ОБРАЗ МАЙБУТНЬОГО В ЛІТЕРАТУРІ	
Рей Дúглас БРÉДБЕРІ	366
Усмішка	368
Рóберт ШÉКЛІ	375
Запах думки	376
СУЧАСНА ЛІТЕРАТУРА ЗРОСТАННЯ І ВЗАЄМИНИ ЗІ СВІТОМ	
Áстрід ЛІНДГРЕН	390
Міо, мій Міо	391
<i>Запитання і завдання наприкінці навчального року</i>	428

Навчальне видання

ЩАВУРСЬКИЙ Борис Богданович

СВІТОВА ЛІТЕРАТУРА

ПОСІБНИК-ХРЕСТОМАТІЯ ДЛЯ 6 КЛАСУ
загальноосвітніх навчальних закладів

Художнє оформлення Андрія Антоніва

Головний редактор *Богдан Будний*

Редактор *Ольга Радчук*

Обкладинка *Володимира Басалиги*

Технічний редактор *Оксана Чучук*

Верстка *Ірини Демків*

Підписано до друку 20.08.2014. Формат 70х100/16. Папір офсетний.
Гарнітура Шкільна. Друк офсетний. Умовн. друк арк. 35,1. Умовн. фарбо-відб. 35,1.

Видавництво «Навчальна книга – Богдан»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 4221 від 07.12.2011р.

Навчальна книга – Богдан, просп. С. Бандери, 34а, м.Тернопіль, 46002
Навчальна книга – Богдан, а/с 529, м.Тернопіль, 46008
тел./факс (0352) 52-06-07; 52-19-66; 52-05-48
office@bohdan-books.com; www.bohdan-books.com

ISBN 9789661013352

9 789661 013352